

جایگاه علمی حضرت زهرا(س)

سخنرانی وزیر محترم فرهنگ و ارشاد اسلامی

بسم الله الرحمن الرحيم بنده هم این ایام فرخنده را خدمت شما شخصیت های قرآنی و علاقمندان به ساحت قرآن و اهل بیت عصمت و طهارت (س) تبریک عرض می کنم، و بسیار خوشحالم از این که ما در روند گسترش فعالیت های قرآنی شاهد مشارکت بیشتر بانوان در این حوزه هستیم. مشارکتی که با سازماندهی و با برنامه ریزی همراه است و امید این می رود که در جریان روند تحولات اجتماعی بتوانند نقش اساسی تری ایفا کنند. بخصوص در جامعه ما که خانواده یکی از ارکان اصلی قوام اجتماعی است و ارزش های خانواده می تواند به عنوان محوری در گسترش باورها و گرایش های فرهنگی تلقی شود. باورها و گرایش هایی که طبعاً در خانواده از سنت فرهنگی ایرانی نقش پذیرفته، سنت فرهنگی ما مبتنی بر اخلاق، قرآن و اهل بیت (ع) می باشد و اینها از ویژگی های مشترک روح ایرانی است.

علاقه به بزرگان دین و امامان بزرگوار یکی از ارکان ملیت ایرانی است؛ و همچنین است علاقه به حضرت زهراء (س). سرکار خانم شجاعی بیان کردند که تعداد زنان فعال در عرصه های مختلف قرآنی، حفظ، قرائت و آموزش سه برای مردان است. این مهم تحقق نیافته مگر در همان ساختار خانواده ایرانی که به آن اشاره کردم. در حقیقت سنت آموزش قرآن در مدارس و مکاتب قدیم بیشتر به عهده زنان و بانوان و خانواده ها بوده است. نخستین معلمان ما در این زمینه ها مادران ما بوده اند. در سنت فرهنگی ما بانوان علاوه بر نقش محوری مادری در تعلیم و تربیت عمومی - اداره مدارس و مکاتب - نیز نقش محوری و فعال داشته اند. و این آمار نشان دهنده استمرار همان سنت فرهنگی است. فراهم ساختن امکان حضور بیشتر زنان در این عرصه ها از ضرورت های زمانه ما می باشد.

آمارها نشان می دهد در حوزه هایی که عرصه حضور برای زنان فراهم بوده است زنان نقش مؤثرتری داشته اند. و در زمینه هایی که عرصه های اجتماعی فراهم نبوده این نقش را کم تر می بینیم. خطبه حضرت زهرا (س) در جمع صحابه - در این که این سخنان توسط حضرت زهرا بیان شده، هیچ کس تردید ندارد - نشان دهنده یک نوع حضور و مشارکت فعالی است که ایشان به عنوان مرجع و ملجاء زنان در حوزه اجتماعی بعهده داشته اند. خطابه ای خواننده است و از حقی دفاع کرده است و این خواندن خطابه و دفاع از حق در جمعی بوده است که مردان هم در آن حضور داشته اند. بنابراین یک نوع مشارکت در این فعالیت هایی است که جنبه ترویجی هم داشته است.

خطبه حضرت دارای ابعاد بسیار گسترده ای است. در همین خطبه شما حداقل در سه مورد ارجاع به قرآن را می بینید و حضرت از میراث گرانقدر پدر بزرگوارشان یاد می کنند و ضرورت توجه به این میراث را یادآوری می کنند و یا به حاملان قرآن - پدر و همسرشان - اشاره می کنند. ایشان در یک فضای اجتماعی خاصی به بیان این مسائل می پردازند. در همین خطبه ما بارها و بارها شاهد این هستیم که حضرت استشهاد به قرآن می کنند، یا به طور مستقیم و یا نمونه هایی را ذکر می کنند. بنابراین اگر این حضور زهرایی را قبول داشته باشیم - البته بزرگان شیعه و اسلام براین مسأله اتفاق دارند - آنگاه می توان برای مشارکت زنان در عرصه های اجتماعی یک مبنای دینی نمونه آورد.

در این خطبه، معارف دین و بحث‌های کلامی مطرح شده و حضرت به قرآن اشاره داشته‌اند حضور در مسجد و ایراد خطبه یک نوع رفتار اجتماعی است. این نوع رفتار از سوی فاطمه (س) می‌تواند زمینه‌ای برای بیان مشارکت اجتماعی زنان در عرصه‌های مختلف و بیان حضور آنها در عرصه‌های مختلف جمعی باشد، چیزی که به برکت انقلاب اسلامی ما شکل گسترده‌آن در حال پی‌ریزیست.

یکی از مهم‌ترین نکاتی که در انقلاب اسلامی مورد توجه قرار گرفت همین دیدگاهی بود که توسط مرحوم امام (ره) به آن عنایت شد. یاد کرد این نکته خالی از فایده نیست که مرحوم امام (ره) نگاه متفاوتی نسبت به حضرت زهرا (س) داشته‌اند، که جای بحث و بررسی درباره‌آن هنوز بسیار است. به عنوان نمونه توجه کنیم به نکته‌ای که در وصیتنامه امام آمده است. علیرغم این که مشی امام در فتاوی‌ای ایشان در باب شرکت در مراسم نماز جماعت در جمع مسلمانان، در حج و دیگر مراسم عبادی مشترک با مسلمانان در استفاده نکردن از مهر و نظایر اینها، یک نوآوری محسوب می‌شود؛ اما در وصیتنامه رسماً از مصحف فاطمه اسم می‌برند. با این که مصحف فاطمه می‌تواند بحث‌های زیادی را به دنبال داشته باشد و در طول تاریخ اسلام بسیاری از بزرگان و علما درباره‌آن بحث کرده‌اند، البته همه ائمه به نوعی استناد به این مصحف داشته‌اند. این مصحف چیست که ائمه بزرگوار دین بر آن تأکید داشته‌اند و مرحوم امام نیز بر آن تأکید می‌کنند و آن را از افتخارات نظام فکری خودشان می‌دانند.

این مهم در نسبت با حضرت زهرا (س) و در پرتو روایات معنا می‌شود، که به نوعی ملائکه بر حضرت القا کرده‌اند. البته این با فهم قرآنی امام سازگار است. در قرآن هست که به حضرت مریم - که پیامبر نبوده‌اند - ملائکه نازل می‌شدند: *إذ قالت الملائكة يا مريم إن الله اصطفاك وطهرك واصطفاك على نساء العالمين*. (آل عمران، ۳/ ۴۲). برای حضرت زهرا نیز چنین شأنی بوده است، بلکه فراتر از این هم می‌تواند باشد؛ و فراتر از این هم بوده است. یا در همان وصیتنامه حضرت امام تصریح دارند به حدیث ثقلین. در آیاتی از قرآن هم اشاره شده است به حضرت زهرا (س) مانند: *إِنَّمَا يَرِيْدُ اللّٰهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا*. (احزاب، ۳۳/۲۳)

قل لا أسئلكم عليه أجراً إلا المودة في القربى. (شوری، ۲۳/۴۲)

فقل تعالوا ندع أبناءنا وأبناءكم ونساءنا ونساءكم وأنفسنا وأنفسكم ثم نبتهل فنجعل

لعنة الله على الكاذبين . (آل عمران / ۶۱)

در این آیه منظور از نساءنا که همراه با پیامبر و علی و حسنین در روز مباهله با مسیحیان نجران در صحرا حاضر شدند فاطمه زهرا است؛ نه زنی دیگر. همچنین مفسران شیعه آیاتی را به طور خاص در مورد حضرت زهرا(س) تفسیر کرده اند مانند: مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ يَلْتَقِيَانِ . بينهما برنخ لا يبغيان يخرج منهما اللؤلؤ والمرجان . (الرحمان ، ۱۹/۵۵-۲۲). مراجعه به تفاسیر شیعه مشخص می کند که منظور از بحرین و لؤلؤ و مرجان چه کسانی هستند . جابر بن عبد الله انصاری بیان می کند که من صحيفه فاطمه را دیده ام و بعد از آن صحیفه نام ائمه را ذکر می کند .

خلاصه آنکه امام در وصیتنامه ، نگاه ویژه و خاصی به ثقلین و مصحف فاطمه دارند . و همه اینها در نسبت با قرآن معنا می شود . قابل ذکر است که امام فهم و برداشت ویژه ای از قرآن داشته اند . و این نگاه خاص امام به قرآن و دین سبب حضور مشارکت زنان در عرصه های مختلف انقلاب اسلامی شده بود . یکی از مسائلی که روشنفکران غیر دینی زیاد مطرح می کردند مسأله زنان بعد از انقلاب اسلامی بود . میزان مشارکت زنان در عرصه های مختلف چه صورتی پیدا خواهد کرد و این دغدغه را القا می کردند که دوره حضور و مشارکت زنان در عرصه های فرهنگی ، اجتماعی ، هنری ، سیاسی ، اقتصادی به پایان رسیده است . اما روند انقلاب اسلامی که از فقه پویا و جامع نگر امام - بزرگ مقتدای مردان و زنان این مرز و بوم - تغذیه می کرد خلاف آن توهم نادرست را ثابت کرد . این که می گویم مقتدای زنان و مردان ، این گونه نیست که بگویم حضرت زهرا(س) مثلاً الگوی زنان است و الگوی مردان نیست ، یا حضرت علی مثلاً الگوی مردان است و الگوی زنان نیست ، این نگاه اصلاً نگاه درستی نیست . نگاه ارزشی و دینی به زنان سبب شد که حجم مشارکت و سرمایه گذاری در حوزه زنان افزایش پیدا کند . تعداد زنانی که به دانشگاه رفتند ، برنده کتاب سال و برنده پژوهش سال شدند ، در حوزه های هنری و فرهنگی نام آور شدند ، حافظ قرآن شدند و ... روز به روز بیشتر می شود . آمارها نشان می دهد تعداد کتاب هایی که زنان راجع به حضرت زهرا(س) نوشته اند ، نزدیک به هشتصد اثر می باشد .

از جنبه های دیگر هم اولین تشکل های زنان بعد از انقلاب ، تشکل هایی بود که در عرصه کمک به محرومان ، رسیدگی به مسائل پشت جبهه ، تشکیل کلاس های

معارف اسلامی و قرآن ایجاد شد. در این دوره، ما شاهد حضور و مشارکت فعال زنان در همه عرصه‌ها بوده‌ایم. همچنین لازم است که در عرصه‌های قرآنی که مبنا و مبداء و ریشه این نوع تشکلهاست بیشتر فعالیت کنیم، بیشتر حضور و مشارکت داشته باشیم و سرمایه گذاری کنیم.

مقایسه‌ای که بین زنان و مردان در عرصه‌های دینی انجام شده است، مؤید این است که نقش تداوم بخش زنان در عرصه‌های فرهنگی بویژه در عرصه‌های دینی مؤثرتر از نقش مردان است. تمام آمارها حاکی از پابندی و تقید بیشتر زنان نسبت به مردان - به مسایل ظاهری و باطنی دین است. چنان که در آمارگیری آمده است که: یک چهارم زنان اظهار داشته‌اند که همیشه و یا اکثر اوقات به قرائت قرآن مجید می‌پردازند. و یا در میان زنان بیش از هفتاد درصد احساس نزدیکی با حقیقت دین را دارند، با خدا دارند. شاخصه‌های دین داری در مواردی که بویژه بستر اجتماعی آن فراهم است زنان بر مردان پیشی گرفته‌اند. اینکه گفته می‌شود بستر اجتماعی آن فراهم است چون در بعضی جاها بستر اجتماعیش فراهم نیست مثلاً هیأت‌های مذهبی ما از قدیم هیأت‌های مردانه بوده است خوب این بستر اجتماعی اش فراهم نیست. یا مشارکت در نماز بیشتر یک امر مردانه بوده است. اما در هر حال می‌توان گفت که زنان نقش بی‌بدیلی در تداوم ارزش‌های دینی و فرهنگی در جامعه ما دارند و لازم است که با توجه به گرایش‌های متأثر از فضا و تحولات سیاسی و اجتماعی که در جامعه ما هست، این نقش همچنان استمرار پیدا کند و از استحکام و تداوم بیشتری برخوردار بشود و این امر میسر است با تداوم در برنامه‌ریزی و شکل دهی نهادهای متناسب با شرایط عصری و دوران ما، و روز آمد کردن فعالیت‌های زنان در عرصه‌های مختلف فرهنگی اجتماعی و بویژه پایه‌گذاری نهادهای قدیم دینی و قرآنی. والسلام علیکم ورحمة الله وبرکاته.

